

Ивана Антонић (Нови Сад)

Темпорална конфигурација на међуреченичном нивоу у Андрићевом незавршеном (реконструисаном) роману НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ

У раду се на језичкој грађи ексцерпираној из Андрићевог незавршеног (реконструисаног) романа НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ анализира темпорална конфигурација на међуреченичном нивоу. У фокусу су темпорални односи, и синтаксичко-семантика и текстуална средства њихове формализације, који се успостављају између две или више реченица, било да су оне повезане у сложену компоновану реченицу, двопредикатску или вишепредикатску, било да се успостављају између самосталних реченица у низу у текстуалним сегментима, чинећи тако једну од основних карактеристика микроструктуре нарочито наративног текста. Ова тема је започета у Антонић 2015 [2016], између осталог и на примерима из Андрићевих романа НА ДРИНИ ЂУПРИЈА, ТРАВНИЧКА ХРОНИКА и ПРОКЛЕТА АВЛИЈА. Резултати изложени у том раду сада се употпуњују освртом на додатну литературу и увидом у нову грађу, и допуњују анализом још неких појава које, због ограниченог простора, тада нису могле бити представљене.

Након разматрања временских односа на сентенцијалном, унутарреченичном нивоу који се успостављају посредством синтаксичко-семантичког односа детерминације између матричне предикације и различитих формалних структура: клаузе (Antonić 1995, 2001; Антонић 2011, 2018), номиналне падежне форме (Антонић 2005, 2006, 2006^а, 2012, 2012^а) и прилошке лексичке јединице (Антонић 2013, 2014, 2015, 2015^а, 2017, 2018^а), сада пажњу усмеравам на временске односе који се успостављају на међуреченичном нивоу. Под појмом међуреченични ниво подразумевам синтаксичко-семантичке структуре које се распоређују на скали сложености почевши од минималних двопредикатских компонованих реченица устројених на синтаксичко-семантичком принципу координације, какве су нпр. двопредикатске реченице у адверзативном или дисјунктивном семантичком односу, или компоноване реченице тзв. отворене структуре, које могу бити двопредикатске, али врло често и вишепредикатске, какве су нпр. копулативне реченице чији се семантички однос у најширем смислу заснива на односу конјункције, преко вишепредикатских реченичних комплекса устројених на принципу вишестепене субординације, вишеструке коорди-

нације или комбиновањем ова два синтаксичко-семантичка принципа,¹ до спојева две или неколико суседних, оделитих реченица у линеарном низу на нивоу минималног текста.² У том смислу, дакле, предмет моје пажње овде биће темпорални односи који се успостављају између две или више реченица било да су оне повезане у сложену компоновану реченицу, више-предикатски реченични комплекс или да се појављују као самосталне, оделите реченице у низу независно од укупности текста чији су део. Међуреченични односи који се успостављају конекцијом реченичних структура хијерархијски истога ранга заснивају се на синтаксички и семантички линеарној корелацији, односно координираним (паратасичким) синтаксичко-семантичким односима. Овај основни принцип важи како за двопредикатске компоноване реченице, тако и за оне сегменте вишепредикатских реченичних комплекса које чине компоноване реченице, али и оне сегменте које чине две или више иначе субординираних клауза у односу на свима њима матричну предикацију, а које су у међусобно координираном односу.³ При том није редак случај да у таквој синтаксичко-семантичкој ситуацији присуство координираног везника доведе до редукције субординираног везника у другој или свакој следећој клаузи⁴ чиме се истиче однос координације, а однос субординације ставља у други план. Принцип координације важи и када је у питању спој две или више оделитих реченица једнопредикатских, двопредикатских или вишепредикатских.

Конекција реченица у двопредикатским компонованим структурама прототипски се остварује уз помоћ везник као експлицитног формалног

¹ О вишестепеној субординацији и вишеструкој координацији може се в. у Антонић 1995, 2001.

² Појмовно-терминолошко издвајање међуреченичног нивоа и минималног текста увела сам на својим универзитетским предавањима из Синтаксе и семантике сложене реченице који држим од школске 2005/2006, а темпоралне односе на међуреченичном нивоу први пут сам разматрала у Антонић 2015 [2016], где је дат и осврт на селективну литературу, као и аргументација потребе да се међуреченични ниво и минимални текст уведу у синтаксу и семантику сложених реченичних структура. У том раду изложени су налази проистекли из анализе корпуса који је једним делом чинила грађа из Андрићевих романа На Дрини ђуприја, Травничка хроника и Проклета авлија (на којој сам радила прилошку темпоралну детерминацију у оквиру пројекта Andrić-Initiative), а другим делом корпус из наративног дискурса рецентне српске прозе (Александар Гаталица, Весна [Бјелогрлић] Голдсвоти, Ото Хорват, Драган Великић, Михајло Пантић).

³ О успостављању независних односа између зависних клауза говори Pranjković 1984 и Танасић 2011/2012.

⁴ Најпре је о појави нагомилавања везника писао Ковачевић 1997/1998, а потом је Танасић 2006/2012 говорио о обрнутом синтаксичком поступку, о упрошћавању везничких скупова изостављањем зависног везника.

показатеља њихове синтаксичке и семантичке повезаности, али уколико се ради о вишепредикатским компонованим структурама, најчешће се остварује линеаризација редуковањем везника, тј. асиндетским повезивањем из системских синтаксичко-стилских разлога (избегавање редупликације истог синтаксичко-семантичког елемента у контактним/суседним реченицама или позиционо блиским реченицама),⁵ нарочито у почетној или једној, или више, медијалних контактних позиција/међуреченичних чворишта, а везник се експлицира само испред финалне реченице.⁶ До изостављања координираног везника често долази и у синтаксичко-семантичкој ситуацији линеаризације две или, ређе, више зависних клауза, нарочито семантички копулативних, из истих синтаксичко-стилских разлога, али и да би се избегло низања независног и зависног везника (најчешће релативизатора *који*, *-а*, *-е* и комплементизатора *га*), те да би се истакао субординирани однос две суседне клауза с матричном структуром, а у други план потиснуо њихов међусобни координирани однос. Независни везници поготово изостају приликом линеаризације две и више оделитих реченица чије су пропозиције у најнепосреднијој семантичкој корелацији. У таквом синтаксичко-семантичком контексту експлицирање неког од независних везника начелно се сматра изузетком, а не правилом. Док је, дакле, синдетизам, тј. везничко повезивање реченица унутар компонованих (независних), нарочито двопредикатских структура уобичајени синтаксички принцип конекције, дотле је у вишепредикатским комплексима и приликом повезивања оделитих реченица то асиндетизам, тј. безвезничко повезивање.⁷ Али како одређени стилски или нпр. метрички захтеви могу условити асиндетско повезивање у двопредикатским структурама, тако су нпр. говорни дискурс или одређени типови писаног дискурса склонији синдетском повезивању интонационо и интерпункцијски оделитих реченица, а при таквом повезивању координирани везник позиционо припада другој реченици у низу и заузима место на тзв. апсолутном почетку реченице, што је прототипична одлика субординираних, а атипична координираних рече-

⁵ На појаву изостављања везника упућујем овде термином *редукција*, јер се у синтаксичко-семантичким структурама овога типа ради о појави која је системске (структурне) синтаксичко-стилске природе, а не термином елипса којим се најчешће у стилистици упућује на синтаксичку стилску фигуру.

⁶ Није, разуме се, немогуће ни експлицирање везника на сваком међуреченичном чворишту, али тада најчешће није у питању обични полисиндетизам, већ тзв. емфатички полисиндетизам као синтаксичка стилема.

⁷ Уколико оделите реченице у тексту нису у најнепосредној синтаксичко-семантичкој корелацији уобичајена линеаризација остварује се тзв. јукстапонирањем (између сентенцијално-пропозиционих структура постоји пауза, у начелу без могућности успостављања било којег везника или неке друге структуре с конективном функцијом).

ничних структура. Управо је Андрићев наративни дискурс у приповеткама из међуратног периода које највећим делом чине реконструисани роман НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ⁸ изванредан пример синтаксичко-стилски тако уобличеног дискурса. Једна од неколико специфичних особености језика овога Андрићевог романа јесте и врло висока учесталост појављивања управо синдетског повезивања интонационо и интерпункцијски оделитих реченица између којих постоји најнепосреднија синтаксичко-семантичка корелација.⁹

Независни везници најчешће су експлицитни сигнали линеаризације једнопредикатских реченица у свим поменутих структурама било да њихове пропозиције семантички иду у истом смеру, као код копулативног односа у најопштијем смислу (везник *и*), да се међусобно искључују као код дисјунктивног односа (везник *или*), или да иду у супротном смеру као код адверзативног односа (везници *а*, *али*). Уколико се, међутим, међу реченица успоставља и неки други тип семантичког односа, као експлицитни сигнали такве повезаности могу се у начелу појавити различите лексичке, синтагматске, па и сентенцијалне формалне јединице у функцији везивног елемента – *конективи*.¹⁰

Координирана синтаксичко-семантичка веза реченица, нарочито копулативних, али и адверзативних, заснива се, врло често, и на одређеном темпоралном односу.¹¹ Поред апсолутног темпоралног односа о којем и овда сигнализира глаголско време сваке реченичне предикације и који је пресупонирани оквир сваке реченице, између предикација реченица у линеарном следу може бити успостављен и релативни темпорални однос уколико је задовољен основни семантички услов да се ради о предикацијама које су такве природе да могу бити доведене у временску релацију. То може бити однос временске симултаности или однос временске сукцесивности, односно антериорно-постериорни однос.

Однос временске симултаности заснован је овде на односу потпуне или делимичне истовремености најчешће две, ређе више контактних предика-

⁸ О овом Андрићевом реконструисаном роману и раду на самој реконструкцији в. Ђукић Перишић 1992.

⁹ Нећу овде улазити у разматрање питања да ли се у таквим случајевима ради истовремено и о парцелацији као синтаксичко-стилском поступку на нивоу координираних реченичних структура.

¹⁰ У литератури која се бави текстом, као што је познато, различите формалне јединице са везивном улогом углавном се не називају везницима (будући да се, осим везника, често ради и о лексемама које не припадају категоријалној класи везника), већ се користе други термини: *конективи* (Van Dijk 1977), *текстне везе* (Silić 1984), *(текстуални) конектори* (Pranjković 1984; Velčić 1987), *дискурсни маркери* (Piper 1997¹/2001²), *дискурсне ознаке* (Badurina 2008).

¹¹ Уп. Кашић 1962–1963, 1975 и Pranjković 1984.

ција, а однос временске сукцесивности (временске неистовремености, тј. однос слеђења у времену) заснован је на антериорно-постериорном односу две, а врло често и више контактних предикација. За однос потпуне симултаности одговоран је пре свега имперфективни глаголски вид корелативних предикација, а за однос делимичне симултаности комбинација имперфективног и перфективног глаголског вида корелативних предикација, које су притом, по правилу, у истом глаголском времену. У компонованим реченицама, као и у реченичним комплексима, између координираних структура најчешће се остварује синдетска или асиндетска копулативна веза с везником *и*, или вишечланим везником *и (га) њри њом* којим се поред истовремености сигнализира и конкомитантност (= пропратна околност) постпоноване у односу на препоновану предикацију, а ређе синдетска (ретко асиндетска) адверзативна веза с везником *а*, којим се најчешће упућује на диферентност (= различитост), и *али*, којим се обично означава опозитност/конфронтативност (= супротстављеност), или вишечланим везницима *а (га) њри њом* и *али (га) њри њом*, којима се поред диферентности и опозитности/конфронтативности исказује и конкомитантност. Исти је случај и у линеарном низу оделитих реченица с тим да је асиндетска веза уобичајена, а синдетска знатно ређа, али свакако могућа. Симултаност предикација оделитих реченица притом појављује се најчешће када писац слика статичну сцену низа успостављених стања у синтаксичком моделу: V1 #Simul V2 #Simul V3 #Simul Vn/ V1 и V2 и V3 и Vn/ V1 и #Simul V2 и #Simul V3 и #Simul Vn.¹²

Био је новембар месец. #Simul Он је ишао на неку забаву. #Simul Ноћ ведра и ситугена, #Simul звезде бистре и далеке, #Simul земља смрзла. #Simul Кораца су одјекивали. #Simul Наједном чу високо изнад себе кликтање дивљих јусака које се селе на јуџи. #Post Подиже главу њуџи ведрој ноћној неба. #Simul Тада му исти овај раскош исјуни труди, све до њрла (9). | (V) И #Simul деца су била њослушна и мила. И #Simul Ирена је била ведра. #Simul Изгледала је девојачки свежа у јуџиро, на њераси, чииџајуџи #Simul њисмо њоручника Барчаја (137). |¹³

¹² Символи: V1 – реченична предикација прва у линеарном низу, препонована; V2 – реченична предикација друга у линеарном низу, постпонована; V3, Vn – реченична предикација трећа и свака следећа у линеарном низу; (V) – предикација исказана у непосредно претходном сегменту текста; Anter – антериорност; Imed – имедијатност, непосредна постериорност; Iznenad – изненадност; Post – постериорност; FinPost – финална постериорност; ProxPost – проксимална постериорност; QUANT – квантификатор; QuantPost – квантификована постериорност; Repet – репетитивност; Simul – симултаност; / – или; # – неконективна веза две реченице у линеарном низу; | – ознака за крај везаног сегмента текста.

¹³ Већина примера преузета је из електронског корпуса Андрићевог језика (Gralis-Korpus-www) насталог на пројекту Andrić-Initiative: Иво Андрић у европском контексту (2007–). Примери иза којих у загради стоји број стране преузети су из штампаног извора Андрић 1994, Андрић 2011 и Andrić 2017.

Однос симултаности може бити експлицитан и деиктичком, анафорском јединицом: лексичком, нпр. заменичким прилогом *сада* за референцијалну или неререференцијалну садашњост актуелног или наративног времена, при чему повезивање реченица у везаном текстуалном сегменту може бити само неконективно или само конективно, везничко или прилошко, али најчешће је комбиновано, у моделу V1 # Simul /И/А/САД(А)/И САД(А)/А САД(А)/АЛИ САД(А) V2:

(V) *Саг*_{Simul}, *при повраћку, он је на броду виђао енглеске новине са крућним насловима о сарајевском атентату, #Simul чуо је и разговоре сајућника о томе...* | (V) *Саг*_{Simul} *то зна јасно и без двоумљења, као што никад ништа до сада у животи није знао. Шта је ко добио и шта ће још бити то је свеједно, али ти, ти си прокоцао и саг*_{Simul} *имаш још само неколико љућа да премериш ову ћелију, као мајмун који у кавезу менаџерије тризе свој реј и лође решетки.* | *Ту је стајао, као изубљен, на средини ћелије и*_{Simul} *обема рукама придржавао панталоне које су му сага*_{Simul} *стадале.* | *Био је штекуланти, у последње време сојственик неке пивнице, а сага*_{Simul} *још испраћом збој лажној банкротстви и злочинерне пљевине осућане робе.* | *Али сага*_{Simul} *је био марш месеца, #Simul јесен је била далеко а*_{Simul} *обавезе близу и*_{Simul} *неумољиве и њихово неистуњавање мојо је компромитовати цео посао и сигурну зараду на јесен.* |

Потом, заменичким прилогом *тада*¹⁴ за референцијалну или неререференцијалну садашњост наративног времена у моделу V1 #Simul /И/А/ТАД(А)/И ТАД(А)/А ТАД(А)/АЛИ ТАД(А) V2:

(V) *Тага*_{Simul} *би се пошито преушћало своје осећању величине, и мислима и маштањима о савршеној жени.* | (V) *И тага*_{Simul} *смо са истој љажњом чекали час скидања и одношења крлетке и затварања прозора.* | *Он се загледа у твој светлости, и тага*_{Simul} *у будној свести прочити тошову и нейроменљиву мисао.*

или фразном падежном структуром у истој време, у истој мах, у истој тренућку у моделу V1 #Simul/И/А/У ИСТО ВРЕМЕ/У ИСТИ МАХ/ У ИСТОМ ТРЕНУТКУ/И/А/АЛИ У ИСТО ВРЕМЕ/У ИСТИ МАХ/ У ИСТОМ ТРЕНУТКУ V2:

*Галусово запрећашћење било је огромно као свети и*_{Simul} *неописиво као чудо. #Simul Немоћношћу за ма какву борбу. #Simul Жеља да се бежи, што брже и што даље. И у истој време*_{Simul} *пошито узетишћу. #Simul Мисао да се не може тако на правди Боја пројасити, #Simul да није моћно да неко буде тако без икакве своје кривице предан злу и страдању, и у истој време*_{Simul} *осећај да се са сваком минућом пројада (38).* | *Храбрила та је да исприча још штогод, ако зна. У истој време*_{Simul} *пребаћивала му је што је тако малодушан и што пошито сеје себе и своје (82).* | *Она спрема докторску тезу на филозофском факултету, а у истој време*_{Simul} *издржава и себе и браћу преводити за неке стране листове [...](76).* | *Будио се са страхом и у истој мах*_{Simul} *са тренућним олакшањем [...](33).* | *Подио је рука ка ушима у слаб одбрамбени покрет, #Post исправио се у целој својој висини, #Post пошито неки шуп, једва чујан глас, и у истој тренућку*_{Simul} *јао наузнак (89).* |

¹⁴ О овим заменичким прилозима као локализаторима уп. Антонић 2013.

Однос временске сукцесивности на међуреченичном нивоу неупореди-во је чешћи у наративном дискурсу. Заснива се на антериорно-постериорном односу две или више предикација при чему дистрибуција реченица које су тим предикацијама репрезентоване углавном одражава стварни временски антериорно-постериорни след: предикација сваке постпоноване реченице постериорна је у односу на предикацију сваке препоноване реченице у линеарном низу. Знатно су ређи случајеви обрнуте конфигурације темпоралне сукцесивности две предикације и линеаризације реченица,¹⁵ при чему је такав однос немогуће исказати без анафорске деиксе: уп. модел V1 ПРЕ ТОГА V2 / V1 И/А/АЛИ/НО ПРЕ ТОГА V2, при том чешће истицањем адверзативног, а ређе истицањем копулативног односа, али се примери таквог модела нису нашли у језику Андрићевог незавршеног романа НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ.¹⁶

Потом, без експлицирања прилога *већ* у моделу V1 ВЕЋ/И/А/АЛИ ВЕЋ V2, који може постпоновану предикација одредити као антериорну у односу на препоновану, нпр.:

(V) *Али већ*_{Anter} *огавно Фрај није љокуша(ва)о да разговара о љишању личне слободе и бесмислености грушћвених закона.* |

или, пак, омогућити исказивање односа антериорности која прелази у симултаност,¹⁷ нпр.:

*Било је врло рано, али улице су већ*_{Anter} *одјекивале од неких ужурбаних љролазника и од дечака који су љродавали новине.*

као ни без одговарајућег енумератива у моделу V1 А/АЛИ ПРВО V2, уз напомену да се овде, по свој прилици, не може остварити модел с везником и, нпр.:

*Па, ошћићи ћу, дабоме, и на концерћ, али ћу се љрво*_{Anter} *љоћейћи до њеној сћана – ољоворио је са хладним љркосом младћћ.*

Аспекатска конфигурација не подлеже стриктним ограничењима мада је, како у нарацији у начелу, тако и у темпоралној организацији на међуре-

¹⁵ У структурама које су устројене на принципу синтаксичке и семантичке хијерархизације, односно синтаксичко-семантичког односа субординације (хипотаксе = однос надређеност-подређеност) обрнута конфигурација темпоралне сукцесивности и позиционе дистрибуције предикација две сентенцијалне структуре (основне/матричне реченице и клаузе) нимало није ретка, синтаксичко-стилски се одређује као инверзија, а заправо представља језичку формализацију која сведочи о сложенем семантичко-когнитивном процесуирању догађаја у временској димензији.

¹⁶ И у корпусу анализираном у Антонић 2015 [2016] таквих примера било је веома мало.

¹⁷ О значењу антериорности која прелази у симултаност в. Антонић 1995, 2001; Антонић 2011, 2018.

ченичном нивоу, удео перфективног глаголског вида знатан, свакако делом и због учесталости перфекта у наративном дискурсу, али и наративног перфективног презента. Сукцесивни темпорални оквир такође се најчешће остварује у компонованој реченици, као и у реченичним комплексима, између координираних структура у копулативном односу с везником *и*, али и везницима *иа* и *ше*, код којих је постериорност друге у низу, или сваке наредне, предикације по правилу обележена и консекутивношћу, а у неким контекстима и конклузивношћу у моделу V1, и/па V2, уз напомену да у корпусу језичке грађе из Андрићевог реконструисаног романа НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ нема примера с везником *ше*. Нпр.:

Загледао се малко у Галуса и_{Post} рекао му на немачком... (30). | Одмах после првих речи сџранац је развезао свој мали завежљај и_{Post} почео из њега да вади неке сџинице, #_{Post} да их разгледа и_{Post} ређа час међући час скривајући цвикер... (30). | Као да се чека само да се смркне, иа_{Post} да ошћочне неки сјајан ваџрометџ и свечаностџи по улицама и баџијама. | Наџрнула џурска војска у Вишеџраг, иа_{Post} не избива из њега. | За првих дана, лане у авџустџу, кад би та најала несаница и чинило му се да се џуши, он се честџо нођу овако дџзао и иџао да удише ваздух, иа_{Post} би се после мирниџи врађао у поџтељу. | И оџеџ је прође мџсао на Поџџружника, сџорија и џамнија, иа_{Post} умину. |

Или комбинацијом неконективног и конективног везничког повезивања, као у моделу V1 #_{Post} V2 #_{Post} V3 и V4 и V5:

У канцелариџи за џријем хайшеника уведоше та у сџисак, #_{Post} одузеше му све сџвари, часовник, џерорез, новчаник, #_{Post} скидоше му кожни џас, и_{Post} одведоше та и_{Post} заџворџше у ћелију на првом сџраџу (15–16). | Доџшла је, каже, џиџо и неџримџно, #_{Post} џриџшла му сасвим близу, #_{Post} џроџела се на џрсџе, #_{Post} високо дџџла руке, #_{Post} обесџла изнаг њеџове џлаве своју крлеџку, и_{Post} иџџо џако нечуђно иџчезла (23). |

Сукцесивност у адверзативним структурама с диферентним везником *а* и с опозитним (конфронтативним) везником *али* не исказује се ван везе са временским, сукцесивним прилогом (уп. модел са примерима ниже).

Сукцесивни темпорални однос међу оделитим реченицама у низу доминантан је у односу на симултани и остварује се неконективном линеаризацијом, а ређе конективном везничком¹⁸ у моделу V1 #_{Post} V2 #_{Post}/и V3 #_{Post}/и Vп:

Галус силази с воза као у сну. #_{Post} Улази у варош. #_{Post} Пролази кроз џлавне улице, једнако џевајући, #_{Post} он џосмаџра у великим сџаклима и оџлегалџима дуђанских џрозора једноџ младића у избледџлом одџлу, са улубљеним шеџиром, са џлавом смешно џрислоњеном ка десном рамену [...](12–13). | Унуџарњи џла-

¹⁸ Иначе, у овом Андрићевом тексту конективно везничко повезивање оделитих реченица, када се ради о другим семантичким односима, није ретка појава, напротив чешће је него што је уобичајено па је то свакако једна од важних синтаксичко-стилских особености овог његовог недовршеног романа.

или везничко-прилошким конективом²¹ *и онда*, *ѿа*[/*ѿе*]²² *онда*, *а онда*, *али онда*, [но онда]; [*и ѿшом*, *ѿа*/*ѿе* *ѿшом*, *а ѿшом*, *али ѿшом*, *но ѿшом*]; *зайим*, *ѿа*[/*ѿе*] *зайим*, *а зайим*, *али зайим*, [но зайим]; *и ѿсле* (*ѿоѿа*), *ѿа*[/*ѿе*] *ѿсле* (*ѿоѿа*), *а ѿсле* (*ѿоѿа*), *али ѿсле* (*ѿоѿа*), [но ѿсле (*ѿоѿа*)] у моделу V1 и/ПА/[ТЕ]/А/АЛИ/[НО] ОНДА/[ПОТОМ]/ЗАТИМ/ПОСЛЕ/ ПОСЛЕ ТОГА V2:

*Најпре чу како ѿаде ѿаблица и онда*_{Post} *оѿѿоче ѿродоран, ѿознаѿ ѿлас звона. | Иѿра му дуѿо ѿред очима ѿа румен, ѿа се онда*_{Post} *развиђе, и*_{Post} *види како мршава жена носи кавез с канаринцем. | (V) Па онда*_{Post} *овај неочекивани сусретѿ са Фрајем и овај јединствени случај који му је дао у руке Иренина ѿисма. | Седео је неко време, нейомичан, сав још збуњен, а онда*_{Post} *осетѿи сѿшуген, #*_{Post} *раскложѿи ѿосѿељу и*_{Post} *леже. | Још једном зајеле свом снаѿом да се ѿробуди, да нишѿа не буде исѿина, али онда*_{Post} *сам себе увери да је ово већ ѿсле буђења, и*_{Post} *ѿришѿи-сну дуѿме. |*

*Али у ѿом како је ѿај човек, са излѿедом келнера без ѿсла, ћушѿке ѿрошао исѿред њих, и како ѿа је мало зайим*_{Post} *мучки и срамоѿно, оѿетѿ без речи, уда-рио, било је нечеѿ и ѿагноѿ и сѿрашноѿ. | Поцеѿала је све ѿо ѿола, ѿа зайим*_{Post} *начетѿворо, а кад је хѿела да ѿоцеѿа на осморо, издала је снаѿа. | Говорили смо о раѿу, о нашим заједничким жељама, ѿлановима и излѿедима, ѿа зайим*_{Post} *о музици, о женама, о живоѿу, све без рега и на ѿрескок, како моѿу да ѿворе млади ѿуди у ѿаквим ѿриликама. | Рђаво сам вечерао и немирно сѿавао, а већ у рано јуѿро седео сам у возу који ме је возио у низину, ѿа зайим*_{Post} *у ѿраг. | Кружио сам око своѿа оѿкрића неколико ѿренуѿака, а зайим*_{Post} *као ѿо наредби, ѿренесох оѿетѿ сѿо на сѿаро месѿо, заједно са ламѿом и харѿијама. | (V) А зайим*_{Post} *је, збуњен, заћуѿао. | То је био авешѿињски ѿих ударац клаѿна, као кад у шумској ѿишини једна једина круѿна каѿ ѿагне на влажну сѿељу од оѿалоѿ лишића, али зайим*_{Post} *је дошао друѿи, нешѿо јачи, [...]. |*

*(V) А ѿосле*_{Post} *су ѿа намазали зејѿином, #*_{Post} *облеѿили воском, #*_{Post} *увели мушѿмом и*_{Post} *закоѿали у земљу. | А ѿосле*_{Post} *су набавили још два, већа. | Ире-на се враћала из Беча ѿреморена, ћуѿљива, са деѿициѿом који је увек ѿревази-лазио сва ѿредвићања, али ѿосле ѿоѿа*_{Post} *је живела месецима код мужа као жена с којом је задовољсѿво живеѿи у истој кући и часѿ ѿојавѿиѿи се у дру-шѿву или на улици. |*

У темпорално-сукцесивној линеаризацији додатним, углавном прилошким лексемама *одмах*, *уѿо*,²³ постериорност може бити одређена као непо-

²¹ У Ковачевић 2000 говори се о независним везницима са конкретизатором, између осталих и временског односа, експлетивним (у спојевима конкретизатора са везницима *и*, *ѿа*, *ѿе*), и обавезним (у споју конкретизатора са везником *а*) у независним реченицама. Термини *конкретизаѿор* и *конкретизаѿор каѿѿѿоријалноѿ значења* користе се и у Пипер/Клајн 2013, и у Пипер 2018.

²² Конективне јединице у угластој загради нису се нашле у корпусу.

²³ Прилог *уѿо* може упућивати на значење непосредне постериорности – имедјатности, а у неким контекстима је индикатор пунктуалне симултаности. О пунктуалној симултаности в. Anтонић 1996, 2001.

средна постериорност, тј. имедијатност у моделу V1 ОДМАХ V2/ V1 и/А/АЛИ ОДМАХ V2/ V1 и/А/АЛИ ОНДА ОДМАХ V2/ V1 и/А/АЛИ ОДМАХ ЗАТИМ/ЗАТИМ ОДМАХ V2:

(V) **Одмах**_{PostImed} се сабрала и рекла мирно и природно девојчици да се добро васпитајана деца не заустављају на љуљу и не упуштају у разговор ни са ким. | (V) **И одмах**_{PostImed} се шај сйомен претвори у жив и оштар бол. | (V) **И одмах**_{PostImed} би се мишљу враћала јединоме што је у њој вредно и живо, бесмртном младићу који, узвишен, лебди, прекорачујући шанку ораду. | [...] он је презре **и одмах**_{PostImed} заборави, [...]. | Изгледало је да су се сви елементи човековој свети, један за другим, рафално претварали у звук, **и одмах**_{PostImed} сударајући се и ломећи, кршали на свој тромки љуљ по васиони. | Прође је брза, тамна мисао на Постружника, **и одмах**_{PostImed} умину. | У том тренутку одјекну љуцањ, не мноо јак, али оштар, **и одмах**_{PostImed} за тим, још слабији, љусак у море. | Хтео је да објасни судији како он није рекао, или бар није имао намеру да каже ниједну реч, **али ушо**_{PostImed} чу повишен глас. | Жена би **одмах заштим**_{PostImed} нестала, да се после неколико тренутака појави поново, сада са дуљастом крлејком у рукама. | Исочетка затвори очи **и**_{Post} занесе се малко, као да ће заспати, **али се одмах заштим**_{PostImed} прину, као да је учинио нешто забрањено или заспао на стражи (35).

или се може радити о релативној проксималној постериорности у моделу V1 УБРЗО V2/ V1 и/А/АЛИ УБРЗО V2/ V1 и/А/АЛИ ОНДА УБРЗО V2/ V1 и/А/АЛИ УБРЗО ЗАТИМ/ЗАТИМ УБРЗО V2

(V) **Али** шај је бирократија **убрзо**_{PostProx} нестало. | Галус се љутио на себе сама, на своју болесну осетљивост, коју је приписивао нездравом и непријатном бечком живошу, окретао се на другу страну, решен да одмах заспи. (V) **Али** уместо штоа он је **убрзо**_{PostProx} отварао широко очи и легао у мали манастирски прозорак над својом главом [...](46). | Та непријатна мисао пратила је Ирину до у постелу, **али је брзо**_{PostProx} избледела под навалом сна и пријатној сећања на искуљена и уништена писма. | Али у том како је шај човек, са изледом келнера без посла, ћушке прошао испред њих, **и** како та је **мало заштим**_{PostProx} мучки и срамотно, ојет без речи, ударио, било је нечеј и тагној и страшној. |

као и о квантификованој постериорности у моделу V1 QUANT ПОСЛЕ ТОГА V2, нпр.

(V) **Пейнаесџ** гана после штоа, _{Quant Post} Јелена је умрла. |

Корпус пружа потврду и за постериорност репетитивност у моделу V1 И/ПА ОПЕТ/ЗАТИМ ОПЕТ/А ЗАТИМ ОПЕТ/ПОСЛЕ (ТОГА) ОПЕТ V2:

Згледали смо се између себе **и ојет**_{PostRepet} обарали очи. | Најлим љокрећом десне руке Ирина замахну једним крилом дуљачкој шала на коме ресе љолешеша **и ојет**_{PostRepet} се склоише као леза. | (V) **И ојет**_{PostRepet} та прину Постружников глас, свадљив и дрзак, већ сасвим бесидан (41). | (V) **Па ојет**_{PostRepet} искрсава судија који та љиша [...]. | (V) **Заштим**_{Post} је све **ојет**_{Repet} завио у хартију и пружио руку за новац. | Кружио сам око своја открића неколико тренутака, **а заштим**_{Post}, као по наредби, пренесох **ојет**_{Repet} што на старо место, заједно са ламом и хартијама. | (V) **После ојет**_{PostRepet} чује судију. |

и постериорност са обележјем изненадности у моделу V1 и одједном/а онда одједном V2:

*Мисао, која још може све да контролише, дозива као кроз сан нешто слично. Шта? Шта? И_{Post} **одједном**_{Iznenad} се сџи Јелене, онакве какву је последњи њуи видео у оној великој болници, у соби коју је делила са неком ружном и скромном женом. | Људи који су остали у ћелији ћућали су још неколико шренућака као окамењени, у страху и нейрилици, **а онда**_{Post} су њочели **одједном**_{Iznenad} да љоворе сви о свему. |*

У линеарном низу реченица између којих се успоставља сукцесивни темпорални однос постериорност постпоноване реченичне предикације (друге у низу и/или сваке следеће) успоставља се, дакле, првенствено захваљујући семантичком односу две/више предикација у неконективном повезивању, али се, као што је показано, такав темпорални однос често формализује и одговарајућим конективним средствима: везницима, приложима или везничко-прилошким конективима. Антериорност препоноване реченичне предикације (прве у низу и/или неке следеће антериорне у односу на ону која јој следи) чешће се не формализује неким посебним језичким средством, већ њена антериорност произилази из постериорности њој постпоноване предикације, али, иако ређе, и антериорност препоноване реченичне предикације може бити експлицирана прилошким апсолутним енумеративом који онда успоставља корелативни однос са одговарајућим прилошким или везничко-прилошким конективом за постериорност као у моделу НАЈПРЕ/ПРВО_{Anter} V1 и/ПА[/ТЕ]/А[/АЛИ] онда/ЗАТИМ[/ПОТОМ/ПОСЛЕ/ПОСЛЕ ТОГА]_{Post} V2, који је са селективним лексичким избором потврђен у овде прегледаном корпусу, нпр.

*Најуре_{Anter} чу како њаде шаблица **и онда**_{Post} ошћоче ѡродоран, ѡзнаш љас звона. | Увече се редовно облачио и излазио у шейњу, **најуре**_{Anter} њо урођеничком делу вароши, **ња онда**_{Post} ѡред хошел „Есљланад“. | **Најуре**_{Anter} једна дрвена враћа **ња онда**_{Post} груња, ѡкована зеленим сукном, и они уђоше у канцеларију. | Од шест сџи изјуџра ња до ѡдне сунце је ударало, **најуре**_{Anter} ѡраво **а зашљм**_{Post} косо, у ѡри велика ѡрозора. | Ту је **најуре**_{Anter} умрла мајка, **а зашљм**_{Post} ѡре две ѡдине, и оѡац. | Младић се **најуре**_{Anter} сљријашељо са Едљром, сво[јљм] још вршњаком, који је сљуденљ ѡрава као и он, **а зашљм**_{Post} и са сесљром, вишком и ѡлавооком девојком северњачкој шљља. |*

И коначно, финална постериорна предикација у линеарном низу обично више реченица у реченичном комплексу и сегменту текста, мада је могуће и у двочланом координираном низу, може бити експлицирана прилошким конективом, самостално или у споју с везником као у моделу (НАЈПРЕ/ПРВО) V1 #/и/ПА (ОНДА/ЗАТИМ/ПОТОМ) V2 и/ПА[/ТЕ]/А[/АЛИ] НАЈПОСЛЕ [/КОНАЧНО/НАПОСЛЕТКУ/НА КРАЈУ] V3, нпр.

*Али ѡрошла је једна недеља, **ња**_{Post} и груња; #_{Post} **младић** се није враћао; #_{Post} о њему се ѡворило све ређе, све мање, **ња најѡсле**_{FinPost} и ѡѡљуно ѡресљало. | (V) **Најѡсле**_{FinPost} смо се један ѡ један ѡвукли у собу, али би сваки час ѡнеко од*

нас искористио прилику да прође поред прозора и Simul баци поглед на њоље. | Све што је имао у Хрватској оштеретио је дутовима и на крају FinPost прогао. |

Још један Андрићев текст погодан и веома захвалан за језичку анализу и лингвистичка промишљања синтаксичко-семантичких појава на реченичном и посебно међуреченичном нивоу. Овога пута су у фокусу били само темпорални односи који се успостављају у линеарној корелацији између предикација координираних реченица, двопредикатских и вишепредикатских, као и предикација суседних, оделитих реченица у минималним текстуалним сегментима. Иако се ради о невеликом тексту, добијени корпус језичке грађе пружио је валидну разноврсност језичких факата за анализу темпоралних односа на међуреченичном нивоу и омогућио ми је да раније уочене појаве допуним новим увидима. Приповетке на основу којих је реконструисан роман *НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ*, написане су, а Андрић је неке појединачне и објављивао, у раздобљу дужем од тридесет година, између 1924. и 1960, но већина их је ипак настала у распону од десет година, у међуратном периоду, између 1924. и 1934. године.²⁴ У језичко-стилском смислу ваљало би их још детаљније проучити и свакако упоредити с другим његовим приповеткама из тог периода.²⁵ На основу увида стечених овде представљеним истраживањем, као и на основу грађе која овде није била непосредни предмет пажње, рекла бих да, с једне стране, језик овога романа одликују неке архаичне црте у односу на савремени језик, нарочито у лексици, а у детаљима и у морфологији, али да је, с друге стране, по синтаксичком уобличавању компонованих реченичних структура, а посебно минималних текстуалних сегмената са оделитим реченицама у непосредној семантичкој корелацији на међуреченичном нивоу језик овога романа синтаксички особен и са становишта наративног дискурса тадашњег времена модеран.

Извори

Андрић 1994: Андрић, Иво. *НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ (реконструкција романа)*. Приредила Жанета Букић Перишић. Нови Сад: Матица српска. [Предговор: Ж.Љ. Перишић, Напуштено градилиште.]

²⁴ Ови подаци наводе се у издању Андрић 2011, а нема их у издању Andrić 2017.

²⁵ „Roman NA SUNČANOJ STRANI bio je, dakle, u svakom pogledu, različit od pripovedaka koje je Andrić objavio u tri knjige dvadesetih i tridesetih godina 20. veka“ констатује се у рецензији издања Andrić 2017 Радована Вучковића.

- Андрић 2011: Андрић, Иво. *НА СУНЧАНОЈ СТРАНИ (реконструкција романа)*. Београд: Штампар Макарије, Подгорица: Нова књига, Крагујевац: Графостил.
- Andrić 2017: Andrić, Ivo. *NA SUNČANOJ STRANI*. Priredila Žaneta Đukić Perišić. Novi Sad: Akademska knjiga.
- Gralis-Korpus-www: *Gralis-Korpus*. In: http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/korporarium/gralis_korpus.html. Август – новембар 2018.

Литература

- Antonić 1995: Antoniћ, Ivana. *Vremenska rečenica u standardnom srpskom jeziku*. Doktorska disertacija odbranjena aprila 1996. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad. S. i–iii + 398.
- Antonić 2001: Antoniћ, Ivana. *Vremenska rečenica*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Антонић 2005: Антонић, Ивана. *Синтакса и семантика њадежа*. In: Пипер/Антонић/Ружић/Поповић [Људ./Танасић/Тошовић 2005. S. 119–300.
- Антонић 2006: Антонић, Ивана. Темпорална детерминација номиналном формом у акузативу у стандардном српском језику. In: Пипер, Предраг (ур.). *Копнитивно-нолинџивистичка проучавања српског језика*. Београд: САНУ [Одељење језика и књижевности, Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 1]. S. 47–70.
- Антонић 2006^a: Антонић, Ивана. Темпорална детерминација номиналном формом у инструменталу у стандардном српском језику. In: *Slavia Meridionalis, Studia Linguistica, Slavica et Balcanica*. 6. Warszawa: Instytut slawistyki Polskiej akademii nauk. S. 91–105.
- Антонић 2011: Антонић, Ивана. Релативна темпорална детерминација у Андрићевим приповеткама из Аустроугарског периода. In: Тошовић, Branko (Hg./ur.). *Die k. u. k. Periode in Leben und Schaffen von Ivo Andrić (1892–1922) / Austrougarski period u životu i djelu Iva Andrića (1892–1922)*. Andrić-Initiative 4. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 455–472.
- Антонић 2012: Антонић, Ивана. Номинална релативна темпорална детерминација у Андрићевим приповеткама из периода 1925–1941. In: Тошовић, Branko (Hg./ur.) *Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege (1925–1941) / Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*. Andrić-Initiative [Ivo Andrić im europäischen Kontext] 5 / Andrić – inicijative [Ivo Andrić u evropskom kontekstu]. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga. S. 413–448.
- Антонић 2012^a: Антонић, Ивана. Синтаксичко-семантичка формализација релативног времена у језику Меше Селимовића. In: Делић, Лидија (ур.). *Аспекти времена у књижевности*. Зборник радова. Београд: Институт за књижевност и уметност. С. 81–115.

- Антонић 2013: Антонић, Ивана. Адвербијална темпорална детерминација у Андрићевом роману *НА ДРИНИ ВУПРИЈА*. In: Тошовић, Бранко (Hg./ur.). *Andrićeva ĆUPRIJA / Andrićs BRŪKE*. Andrić-Initiative 6. Грац – Београд – Бањалука: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Beogradska knjiga – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike srpske – Svet knjige. S. 695–713.
- Антонић 2014: Антонић, Ивана. Прилошка темпорална квантификација у Андрићевој Травничкој хроници. In: Тошовић, Бранко (Hg./ur.). *Andrićeva ХРОНИКА / Andrićs ХРОНИК*. Andrić-Initiative 7. Graz – Banjaluka – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris. S. 675–690.
- Антонић 2015: Антонић, Ивана. Прилошка темпорална фреквенција у Андрићевој ПРОКЛЕТОЈ АВЛИЈИ. In: Тошовић, Бранко (Hg./ur.). *Andrićeva AVLЈJA / Andrićs НОФ*. Andrić-Initiative 8. Graz – Banjaluka – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris. S. 655–671.
- Антонић 2015^a: Антонић, Ивана. Прилошке лексеме као индикатори значења изненадног појављивања у времену. In: Грковић Мејдор, Јасмина; Ружић, Владислава (ур.). *Линџвистичке свеске 10: Српски језик и његове норме (дјахроно-синхрони аспекти)*. Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду. С. 143–159.
- Антонић 2015 [2016]: Антонић, Ивана. Временски односи на међуреченичном нивоу. In: Поповић, Људмила; Војводић, Дојчил; Номаћи, Мотоки. (ур.) *У њро-сџору линџвистичке славистике. Зборник научних радова њоводом 65 ѓодина живоџа академика Преграџа Пџџера*. Београд: Филолошки факултет. С. 91–109.
- Антонић 2017: Антонић, Ивана. Темпорална континуираност у Андрићевој Госпоџици. In: Тошовић, Бранко (Hg./ur.). *Andrićeva ГОСПОѢИКА / Andrićs FRÄULEIN*. Andrić-Initiative 10. Graz – Banjaluka – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris. S. 573–587.
- Антонић 2018: Антонић, Ивана. *Реченице с временском клаузом*. In: Пипер/Алановић/Павловић/Антонић/Николић/Војводић/Поповић/Танасић/ Марић 2018. С. 289–363.
- Антонић 2018^a: Антонић, Ивана. Један вид темпоралне квантификације у Андрићевом ОМЕРПАШИ ЛАТАСУ. In: Тошовић, Бранко (Hg./ur.). *Andrićev LATAS / Andrićs LATAS*. Andrić-Initiative 11. Grac – Bukurešt – Banjaluka – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität – Departman za rusku i slovensku filologiju Fakulteta za strane jezike i književnosti Univerziteta u Bukureštu – Udruženje Srba u Rumuniji – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske u Banjaluci – Svet knjige – nmlibris. S. 687–704.
- Badurina 2008: Badurina, Lada. *Između redaka: studije o tekstu i diskursu*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

- Van Dijk 1977: Van Dijk, Teun A. Connectives in Text Grammars and Text Logic. In: *Grammars and Descriptions: Studies in Text Theory and Text Analyses*. Eds. Van Dijk Teun A.; Janos S. Petöfi. Berlin: W. de Gruyter.
- Velčić 1987: Velčić, Mirna. *Uvod u lingvistiku teksta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ђукић Перишић 1992: Ђукић Перишић, Жанета. *Кавалер светиої духа. О једном недовршеном роману Иве Андрића*. Београд: Задужбина Иве Андрића – БИГЗ.
- Кашић 1962–1963: Кашић, Јован. Систем копулативних везника *и, ња, ње* у српско-хрватском књижевном језику. In: *Годишњак Филозофскої факултета у Новом Саду*. Књ. 7 (1962–1963). С. 1–9.
- Кашић 1975: Кашић, Јован. Употреба независних везника у савременом књижевном језику. In: *Књижевност и језик*. Београд. Књ. 22/1 (1975). С. 60–72.
- Ковачевић 1997/1998: Ковачевић, Милош. О типовима нагомилавања везника. In: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. Нови Сад. Књ. 42/2 (1997). С. 159–169. [Прештампано у: Ковачевић 1998. С. 258–267.]
- Ковачевић 1998: Ковачевић, Милош. *Синтакса сложене реченице у српском језику*. Београд – Србиње: Рашка школа – Српско просвјетно и културно друштво Просвјета.
- Ковачевић 2000: Ковачевић, Милош. Конкуренција простих независних везника и везника са обавезним конкретизатором у српском језику. In: *Научни саставник слависта у Вукове дане*. Београд. Књ. 29/1 (2000). С. 97–111.
- Рипер 1997¹/2001²: Рипер, Предраг. *Језик и простор*. [Diskursni markeri i temporalna lokalizacija. S. 170–181.] Beograd: Biblioteka XX vek.
- Пипер/Антонић/Ружић/Поповић [Људ.] /Танасић/Тошовић 2005: Пипер, Предраг; Антонић, Ивана; Ружић, Владислава; Поповић, Људмила; Танасић, Срето; Тошовић, Бранко. *Синтакса савременої српскої језика. Проста реченица*. У редакцији Милке Ивић. Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
- Пипер/Клајн 2013: Пипер, Предраг; Клајн, Иван. *Нормативна граматика српскої језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Пипер 2018: Пипер, Предраг. *Најоредносложене реченице*. In: Пипер/Алановић/Павловић/Антонић/Николић/Војводић/Поповић/Танасић/ Марић 2018. С. 35–90.
- Пипер/Алановић/Павловић/Антонић/Николић/Војводић/Поповић/Танасић/Марић 2018: Пипер, Предраг; Алановић, Миљивој; Павловић, Слободан; Антонић, Ивана; Николић, Марина; Војводић, Дојчил; Поповић, Људмила; Танасић, Срето; Марић, Биљана. *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*. У редакцији Предрага Пипера. Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Pranjković 1984: Pranjković, Ivo. *Koordinacija u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. [Znanstvena biblioteka]
- Silić 1984: Silić, Josip. *Od rečenice do teksta. Teoretsko-metodološke pretpostavke nadrećenićnog jedinstva*. Zagreb: Liber.

- Танасић 2006/2012: Танасић, Срето. Упрошћавање везничких скупова у сложеној реченици у српском језику. In: *Јужнословенски филолоџ*. Београд. Књ. 52 (2006). С. 53–71. [Без измена прештампано у: Танасић 2012. С. 86–110.]
- Танасић 2011/2012: Танасић, Срето. О координираној вези зависних клауза у сложеној реченици. In: *Радови Филолошкој факултета*. Пале. Књ. 13/1, (2011). С. 117–127. [Без измена прештампано у: Танасић 2012. С. 111–126.]
- Танасић 2012: Танасић, Срето. *Из синтаксе српске реченице*. Београд: Београдска књига, Институт за српски језик САНУ.

Ivana Antonić (Novi Sad)

**The temporal configuration at the between-sentences level
in the Andric's unfinished (reconstructed) novel
AT THE SUNNY SIDE (NA SUNČANOJ STRANI)**

The subject matter of this paper is the temporal configuration at the between-sentences level in the Andric's unfinished (reconstructed) novel AT THE SUNNY SIDE (NA SUNČANOJ STRANI). The author analyzes the temporal relations, and the syntactic-semantic units of their formalisations, which establish between two or more sentences whether they are connected in compound sentence with two or more predicates or they are set up between following independent sentences in the textual segments, that is the main characteristics of the microstructure especially of the narrative discourse. The temporal relation of simultaneity and the temporal relation of successiveness – anteriority-posteriority between two following predications in the coordinative syntactic-semantic relation are formalized by unconnected or connected associating of sentences. In the case of the unconnected associating of sentences apart from the asyndeton is accomplished it fails either formal indicator of the temporal semantic relation between two or more sentence predications and consequently the relation of simultaneity/successiveness is the result from the nature of the verb action by which the correlative predications are represented. In the case of the connected associating, correlative predications in the temporal relations set up syndeton – by the coordinated conjunctions only: *и, ња, ње*, by the coordinated conjunctions with the certain adverbs: *и/ња/а/али онда/зашћим/њосле*, by the coordinated conjunctions with the case structures of the deictic i.e. anaphoric type: *а/а/али њре њоња, и/ња/а/али њосле њоња*, or by the coordinated conjunctions with the enumerative lexeme *а/али њрво*; and also they set up asyndeton – by eliding coordinated conjunction but by attendance of the connected adverbs: *већ/онда/зашћим/њосле*, or the case structure of the deictic i.e. anaphoric type: *њосле њоња*. The meaning of posteriority can be modified by the certain adverbs as posteriority immediacy: *одмах, и одмах, одмах заћћим, и одмах заћћим*, proximal posteriority: *убрзо, брзо, и убрзо, и убрзо заћћим, мало заћћим*, quantitative posteriority: *QUANT њосле њоња*; or apart from posteriority it can be possible to express the meaning of repetition: *и оњећћ, заћћим оњећћ, њосле оњећћ* and suddenness *и одједном, а онда одједном*. Anteriority of the preposed predication can be formalised by the enumerative adverbs: *најњре, њрво*, but final posterior predication can be determined by the adverb: *најњосле*.

Ивана Антонић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику
др Зорана Ђинђића 2
21 000 Нови Сад
Србија
ivantoni@sezampro.rs